

UDK: 338.48:316.77

Shaxzoda SHARIPOVA,
falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) Samarqand davlat pedagogika instituti
E-mail:uzfingg@gmail.com

Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti Samarqand filiali dotsenti
F.Eshnazarova taqrizi asosida

TURIZM MADANIYATI – MADANIYATLARARO MULOQOT VOSITASI

Annotatsiya

Mazkur maqolada jamiyat taraqqiyotida turizm madaniyatining o'zini hamda uning madaniyatlararo muloqot vositasi sifatidagi ahamiyati ilmiy-nazariy jihatdan tahlil qilingan. Madaniyatlararo kommunikatsiya nazariyalari doirasida turizmning kommunikativ funksiyalari, uning globalizatsiya sharoitidagi o'zini hamda milliy madaniyatni targ'ib etishdagi imkoniyatlari ko'rib chiqilgan. Turizm madaniyatining rivojlanishi orqali xalqaro aloqalarni mustahkamlash va ijtimoiy integratsiyani kuchaytirish masalalari ilmiy xulosalar asosida yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: turizm madaniyati, madaniyatlararo muloqot, iqtisodiy rivojlanish, kommunikatsiya, globalizatsiya, milliy qadriyatlar, ijtimoiy integratsiya.

КУЛЬТУРА ТУРИЗМА – СРЕДСТВО МЕЖКУЛЬТУРНОЙ КОММУНИКАЦИИ

Аннотация

В данной статье на научно-теоретическом уровне анализируется роль культуры туризма в развитии общества и её значение как средства межкультурной коммуникации. В рамках теорий межкультурной коммуникации рассматриваются коммуникативные функции туризма, его роль в условиях глобализации, а также возможности продвижения национальной культуры. На основе научных выводов освещаются вопросы укрепления международных связей и усиления социальной интеграции посредством развития культуры туризма.

Ключевые слова: культура туризма, межкультурная коммуникация, экономическое развитие, коммуникация, глобализация, национальные ценности, социальная интеграция.

TOURISM CULTURE – A MEANS OF INTERCULTURAL COMMUNICATION

Annotation

This article provides a scientific and theoretical analysis of the role of tourism culture in the development of society and its significance as a means of intercultural communication. Within the framework of intercultural communication theories, the communicative functions of tourism, its role in the context of globalization, and its potential for promoting national culture are examined. Based on scientific conclusions, the issues of strengthening international relations and enhancing social integration through the development of tourism culture are highlighted.

Keywords: tourism culture, intercultural communication, economic development, communication, globalization, national values, social integration.

Kirish. Globalizatsiya sharoitida insoniyat hayotining barcha jabhalari keskin o'zgarib bormoqda. Axborot oqimlarining tezlashuvi, iqtisodiy integratsiyaning kuchayishi, migratsiya jarayonlarining kengayishi hamda davlatlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikning ortib borishi dunyoni yanada yaxlit ijtimoiy-madaniy tizimga yaqinlashtirmoqda. Bu jarayonda turizm fenomeni alohida ilmiy e'tibor talab etadigan hodisa sifatida namoyon bo'ladi. Chunki turizm nafaqat iqtisodiy soha, balki jamiyatda madaniyatlararo muloqotning muhim mexanizmi, millatlararo o'zaro tushunishning poydevori, tinchlikparvarlik va tolerantlikning madaniy ko'rinishlaridan biridir. Ijtimoiy falsafa nuqtayi nazaridan turizm insonning ijtimoiy mavjudot sifatidagi xatti-harakatlarini, o'zlikni anglashini, boshqa madaniyatlar bilan munosabatini, jamiyatlararo muloqotning mazmunini chuqurroq tadqiq qilish imkonini beradi. Turizm orqali insonlar bir-birining qadriyatlar tizimi, turmush tarzi, diniy an'analar, tarixiy xotirasi, maishiy hayoti bilan tanishadi. Bu jarayon madaniyatlararo muloqotning shakllanishi va rivojlanishida asosiy vositaga aylanadi. Turizmning madaniy ahamiyatini o'rganish bugungi kunda ijtimoiy falsafa sohasining ustuvor vazifalaridan biri hisoblanadi. Chunki zamonaviy dunyodagi ko'plab ziddiyatlar, identitet inqirozlari, madaniy begonalashuv, migratsiya oqibatidagi

kelishmovchiliklar ko'pincha turli madaniyat vakillarining bir-birini yetarlicha tushunmasligi bilan bog'liq. Shunday sharoitda turizm insonlar ongida yangi dunyoqarashlarni shakllantiruvchi, stereotiplardan xalos qiluvchi, bag'rikenglik va hamkorlikni mustahkamlovchi ijtimoiy institut sifatida maydonga chiqadi. Turizm insonning ijtimoiy mavjudot sifatidagi o'zini namoyon qilish shaklidir. Falsafada insonning "ochiqlik" xususiyati, ya'ni yangi tajriba, yangi bilim, yangi joylar va yangi odamlar bilan muloqotga ehtiyoj sezishi antropologik zaruriyat sifatida qaraladi. Turizm aynan shu ehtiyojning real ifodasidir [1].

Mamlakatlar va madaniyatlar o'rtasidagi chegaralarni yo'q qiladigan globallashuv sharoitida turizm madaniyatlararo aloqa vositasi sifatida muhim ahamiyat kasb etadi. Sayohat nafaqat dam olish balki yangi joylarni o'rganish imkoniyatini beradi, madaniy xilma-xillikni tushunish va hurmat qilishni targ'ib qilish orqali boshqa xalqlar madaniyatiga chuqurroq kirib borishga imkon beradi. Madaniyatlararo muloqotning shakllanishi millatlararo totuvlikni ta'minlash, global konfliktlarning oldini olish, diniy bag'rikenglikni mustahkamlash, global tinchlikni qo'llab-quvvatlash kabi bir qator strategik vazifalar uchun katta ahamiyatga ega. Shuning uchun turizm fenomeni ijtimoiy-falsafiy tadqiqotlarda alohida o'rin egallaydi. Turizm madaniyatlararo muloqotning eng faol

va eng samarali shakli hisoblanadi. Chunki u bevosita jonli aloqani, yuzma-yuz muloqotni, konkret madaniy tajribani talab qiladi.

Adabiyotlar tahlili. Madaniyatlararo muloqot – turizmning eng muhim funksiyalaridan biridir. Sayohat qiluvchi inson boshqa madaniyat bilan bevosita to'qnashadi, uni ko'radi, idrok etadi va qabul qiladi. Bu jarayon orqali u yangi dunyoqarashni shakllantiradi. Shu bilan birga, mahalliy madaniyat ham tashrif buyuruvchilarning turli qarashlari ta'sirida boyib boradi. Global turizm oqimlari insoniyatning madaniy integratsiyasini tezlashtirmoqda. Turizm madaniyatlar aralashuvini tezlashtiradi, gibril madaniyatlar shakllanishiga sabab bo'ladi, sivilizatsiyalar muloqotini kuchaytiradi, global jamiyat tamoyillarini mustahkamlaydi. Bu jarayonlar ijtimoiy falsafada global madaniyatning shakllanish belgilari sifatida baholanadi [2,3].

Tahlil va natijalar. Turizm madaniyatlararo aloqa shakli sifatida quyidagilar farqlanadi.

Stereotiplarni yengish – turizm madaniyatining asosiy roli stereotiplarni buzishdir. Sayohatlarda odamlar ko'pincha o'zlarining oldindan o'ylangan tushunchalariga mos kelmaydigan haqiqatga duch kelishadi. Yangi urf-odatlar va turmush tarziga duch kelgan sayyohlar ko'plab stereotiplar va noto'g'ri qarashlar noto'g'ri ekanligini tushunishadi.

Madaniy aloqalarni mustahkamlash - turizm mamlakatlar o'rtasidagi madaniy aloqalarni rivojlantirishga yordam beradi. Mahalliy bayramlar, festivallar va tadbirlarda qatnashish sayyohlarga mezbun mamlakat madaniyatini yaxshiroq tushunishga yordam beradi. Mahalliy aholi bilan muloqot qilish hamda ekskursiyalar va mahorat darslarida qatnashish madaniyatlar o'rtasida ko'priklarni yaratishga yordam beradi.

Bag'rikenglik va hurmatni rivojlantirish - sayohat bag'rikenglik va boshqa madaniyatlarga hurmatni rivojlantirishga yordam beradi. Turli dinlar va urf-odatlarini bilish boshqa madaniyat vakillariga ochiq va do'stona munosabatni shakllantiradi, bu shaxsiy rivojlanish uchun ham, uyg'un jamiyatni yaratish uchun ham muhimdir.

Turizmning mahalliy aholiga ta'siri:

1. Iqtisodiy rivojlanish. Turizm ko'plab mamlakatlar uchun muhim daromad manbai bo'lib, ish o'rinlarini yaratish, infratuzilmani rivojlantirish va mahalliy aholining hayot sifatini yaxshilashga yordam beradi. Turizmdan kelib chiqadigan iqtisodiy o'sish mamlakatlarga xalqaro imijini yaxshilash orqali ta'lim, sog'liqni saqlash va madaniyatga sarmoya kiritish imkonini beradi.

2. Madaniy almashinuv. Mahalliy aholi madaniy almashinuv orqali turizmdan ham foyda ko'radi. Sayyohlarni qabul qilishda odamlar o'zlarining urf-odatlari va oshparlik xususiyatlari bilan o'rtoqlashadilar. O'z navbatida, ular o'z mehmonlarining madaniyati va turmush tarzi haqida bilib olishadi, bu o'zaro boyitish va madaniy muloqotga yordam beradi.

3. Madaniy merosni saqlash. Turizm madaniy merosni saqlashda muhim rol o'ynaydi. Tarixiy va madaniy diqqatga sazovor joylarga e'tiborni qaratgan holda, sayyohlik sanoati ularni saqlash va tiklashga yordam beradi. Sayyohlardan olingan moliyaviy yordam madaniy va tarixiy yodgorliklarni muhofaza qilish bo'yicha loyihalarni amalga oshirishga imkon beradi. Turistik madaniyat madaniyatlararo aloqada muhim rol o'ynaydi, turli madaniyatlar va xalqlar o'rtasida ko'priklar bo'lib xizmat qiladi. Bu nafaqat madaniy qadriyatlar, urf-odatlar va tajribalarni almashish usuli, balki mamlakatlar va madaniyatlar o'rtasidagi o'zaro tushunish, bag'rikenglik va tinchlik uchun muhim vositadir. Sayyohlik madaniyati madaniyatlararo aloqaning muhim vositasi bo'lib, turli madaniyatlar va mamlakatlar o'rtasida o'zaro tushunish, hamkorlik va tinchlikni rivojlantirishga yordam beradi [4-6].

Turizm madaniyati haqiqatan ham madaniyatlararo aloqaning kuchli vositasi sifatida qarab chiqilgan.

Madaniyat uchrashuvi, turizm turli madaniy muhitdagi odamlarga tajriba, urf-odatlar va qadriyatlarini almashish imkonini beradi. Sayyohlik sayohatlari mahalliy aholi bilan tanishish, muzeylar, yodgorliklar va festivallarga tashrif buyurish imkoniyatini beradi, bu madaniyatlar o'rtasidagi farqlarni tushunish va hurmat qilishga yordam beradi.

Til va madaniy to'siqlarni yengib o'tish; turizm til va madaniy tafovutlarni bartaraf etish uchun xalqaro tillar, imo-ishoralar, tasvirlar va og'zaki bo'lmagan muloqotning boshqa shakllari kabi turli xil aloqa vositalaridan foydalanishni rag'batlantiradi.

Fikr va bilim almashish, sayyohlik sayohatlari davomida odamlar turli sohalarida fikr, bilim va tajriba almashish imkoniyatiga ega bo'lishadi va bu ufqlarini kengaytirish va madaniy boyitishga yordam beradi.

Muloqot platformalarini yaratish sayyohlik joylari, ayniqsa, tarixiy yoki madaniy ahamiyatga ega joylar, muloqot o'tkazish va madaniyat, tarix va ijtimoiy jihatlar bilan bog'liq masalalarni muhokama qilish uchun platforma bo'lib xizmat qilishi mumkin.

Xalqaro hamkorlikni rag'batlantirish turizm xalqaro aloqalarni, shu jumladan turizm almashinuvini, madaniy dasturlar hamda ta'lim, san'at, fan va iqtisodiyot sohalarida hamkorlikni rivojlantirishga yordam beradi.

Turizm madaniyati madaniyatlararo aloqaning kuchli vositasidir. Bu stereotiplarni yo'q qilishga, madaniy aloqalarni mustahkamlashga, bag'rikenglik va hurmatni rivojlantirishga yordam beradi. "Turizmni iqtisodiy rivojlanish, madaniy almashinuv va madaniy merosni saqlashga hissa qo'shib, sayyohlarga ham, mahalliy aholiga ham foyda keltiradigan tarzda rivojlantirish muhimdir". Yuzaga keladigan muammolar va ularni hal qilish har tomonlama yondashuvni va barcha manfaatdor tomonlarning hamkorligini talab qiladi.

Shunday qilib, turizm madaniyati turli madaniyatlar va jamiyatlar o'rtasida o'zaro tushunish, hurmat va hamkorlikni rivojlantirish orqali madaniyatlararo aloqani rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Turizmdagi axloqiy munosabatlarni sanoatning barqaror va mas'uliyatli rivojlanishini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Ko'rib chiqilishi kerak bo'lgan ba'zi jihatlar: mahalliy madaniyat va urf-odatlariga hurmat: sayyohlar mahalliy urf-odatlar, din va xulq-atvor me'yorlariga hurmat ko'rsatishlari kerak. Bunga kiyim-kechak, lingvistik xatti-harakatlar, mahalliy aholi bilan muloqot qilish, ziyoratgohlar va madaniy yodgorliklarni hurmat qilish kiradi. Tabiiy muhitni muhofaza qilish: sayyohlar atrof-muhitga ehtiyotkorlik bilan munosabatda bo'lishlari, ifloslanishdan saqlanishlari, tabiiy resurslarni tejashlari va mahalliy atrof-muhitni muhofaza qilish tashabbuslarini qo'llab-quvvatlashlari kerak. Adolat va birdamlik: sayyohlar sayohatlarining ijtimoiy va iqtisodiy jihatlarini hisobga olishlari, mahalliy iqtisodiyotni qo'llab-quvvatlashlari, mahalliy tadbirkorlardan tovar va xizmatlarni sotib olishlari kerak. Xavfsizlik o'zingizga va boshqalarga g'amxo'rlik qilish: sayyohlar sayohat paytida xavfsizlik qoidalariga rioya qilishlari, mahalliy qonunlar va qoidalarga rioya qilishlari, o'zlariga va boshqalarga tahdid solmasliklari kerak. Jamoat javobgarligi: sayyohlar jamiyatdagi o'z rolidan xabardor bo'lishlari va jamoat tashabbuslari va mahalliy hamjamiyatlarni targ'ib qiluvchi loyihalarda ishtirok etishga intilishlari kerak. Aloqa va o'zaro ta'sir: sayyohlar mahalliy aholi bilan o'zaro tushunish va hurmatli muloqotga intilishlari kerak, ziddiyatli vaziyatlardan qochish va tinch-totuv yashashga intilish. Turizmda axloqiy tamoyillarga rioya qilish sanoat rivojlanishi uchun qulay va barqaror muhitni yaratishga yordam beradi, shuningdek madaniy va tabiiy merosni saqlashga yordam beradi [7].

Xalqaro hamkorlik turizm madaniyatini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi:

1. Tajriba va bilim almashish: xalqaro hamkorlik mamlakatlarga turizmni rivojlantirish bo'yicha tajriba va bilim almashish imkonini beradi, shu jumladan madaniy tadbirlarni tashkil etish, madaniy merosni saqlash va barqaror turizm bo'yicha eng yaxshi amaliyotlar.

2. Xalqaro sayyohlik yo'nalishlarini yaratish: mamlakatlar o'rtasidagi hamkorlik bir nechta mamlakatlarning madaniy diqqatga sazovor joylari va urf-odatlarini o'z ichiga olgan xalqaro sayyohlik yo'nalishlarini yaratishga imkon beradi. Bu turizmni rag'batlantiradi va madaniyatlarni o'zaro boyitishga yordam beradi.

3. Madaniy merosni saqlash bo'yicha qo'shma loyihalar: xalqaro hamkorlik mamlakatlarga umumiy madaniy merosni saqlash va himoya qilishda, shu jumladan qo'shma tadqiqotlar o'tkazish, o'quv dasturlarini tashkil etish va yodgorliklarni tiklash va muhofaza qilish loyihalarini amalga oshirishda kuchlarni birlashtirishga imkon beradi.

4. Xalqaro obro' - e'tiborni oshirish: madaniy turizm sohasidagi hamkorlik mamlakatning xalqaro obro'sini oshirishga, uning imijini yaxshilashga va ko'proq xorijiy sayyohlarni jalb qilishga yordam beradi.

5. Xalqaro tadbirlar va festivallarni yaratish: bir nechta mamlakatlar tomonidan tashkil etilgan qo'shma madaniy tadbirlar va festivallar xalqaro auditoriya e'tiborini jalb qilishi va madaniy qadriyatlar va urf-odatlar almashinuviga hissa qo'shishi mumkin.

Xulosa. Turizm madaniyati global ijtimoiy rivojlanish va barqarorlikning falsafiy omili sifatida globallashtirish sharoitida turizm madaniyati ijtimoiy taraqqiyotning muhim omili sifatida namoyon bo'ladi. Ijtimoiy falsafiy tahlil shuni ko'rsatadiki, madaniyatlararo muloqotga asoslangan turizm ijtimoiy ziddiyatlarni yumshatish, ijtimoiy ishonch va hamkorlikni kuchaytirishga xizmat qiladi. Shu bois, turizm madaniyatini rivojlantirish jamiyatning barqaror ijtimoiy taraqqiyotini ta'minlashda strategik ahamiyatga ega falsafiy vazifa sifatida baholanadi. Turizm madaniyati ijtimoiy borliq, ijtimoiy ong va ijtimoiy amaliyot o'rtasidagi dialektik aloqani ta'minlovchi kompleks ijtimoiy-falsafiy fenomen hisoblanadi. U madaniyatlararo muloqot orqali jamiyatda gumanistik qadriyatlarni mustahkamlaydi, ijtimoiy barqarorlik va global hamjihatlikni ta'minlashda muhim nazariy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

ADABIYOTLAR

1. Dodds R., Butler R. (ed.). *Overtourism: Issues, realities and solutions.* – Walter de Gruyter GmbH & Co KG, 2019. – T. 1.
2. Jamal T., Stronza A. *Collaboration theory and tourism practice in protected areas: Stakeholders, structuring and sustainability* // *Journal of Sustainable tourism.* – 2009. – T. 17. – №. 2. – C. 169-189.
3. Ro'ziyev S. *O'zbekiston madaniy turizm bozori va uning istiqbollari.* Iqt. fan...diss. – Toshkent, 2009.
4. Tuan T. H., Navrud S. *Capturing the benefits of preserving cultural heritage* // *Journal of cultural heritage.* – 2008. – T. 9. – №. 3. – C. 326-337.
5. Bimonte S., Punzo L. F. *Tourist development and host-guest interaction: An economic exchange theory* // *Annals of tourism research.* – 2016. – T. 58. – C. 128-139.
6. Абдурахмонов К.Х. *Менеджмент туризма: Учебное пособие.* – Т.: Филиал ФГБОУ ВПО "РЭУ им. Г.В. Плеханова" в г. Ташкенте, 2013.-С. 248.
7. Балабанов И.Т., Балабанов А.И. *Экономика туризма. Учеб. Пособие.* – М.: Финансы и статистика, 2003. – С. 176.